

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 3786/2021
10.11.2021. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Јасминке Станојевић, председника већа, Бисерке Живановић и Споменке Зарић, чланова већа, у парници тужилаца АА и ББ, обоје из ..., које заступа пуномоћник Бојан Добривојевић, адвокат из ..., против тужене „Ехробанк“ АД Београд, са седиштем у Београду, чији је пуномоћник Немања Алексић, адвокат из ..., ради утврђења ништавости уговора, одлучујући о ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 1229/20 од 11.02.2021. године, на седници одржаној 10.11.2021. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија тужене изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 1229/20 од 11.02.2021. године.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 135/17 од 05.12.2019. године, ставом првим изреке, усвојен је тужбени захтев тужилаца и утврђено да је апсолутно ништав део одредбе члана 1. уговора о стамбеном кредиту од ...2009. године закљученог између тужилаца и тужене, који гласи: „...са валутном (ЦХФ) клаузулом...“. Ставом другим изреке, усвојен је тужбени захтев тужилаца и утврђено да је апсолутно ништава одредба члана 3. став 5. уговора о стамбеном кредиту од ...2009. године закљученог између тужиоца и тужене у делу који гласи: „...као и у случају измена пословне политике банке и тржишних околности“. Ставом трећим изреке, одбијен је захтев тужилаца којим су тражили да суд утврди да је апсолутно ништава одредба члана 3. став 5. уговора о стамбеном кредиту од ...2009. године закљученог између тужилаца и тужене у делу који гласи: „...у складу са променама шестомесечног ЦХФ ЛИБОР-а и то на сваких шест месеци рачунајући од дана пуштања кредита у течај, на дан доспећа рате кредита...“. Ставом четвртим изреке, усвојен је тужбени захтев тужилаца и утврђено да је апсолутно ништава одредба члана 3. став 6. уговора о стамбеном кредиту од 22.09.2009. године закљученог између тужилаца и тужене, која гласи: „Уговорне стране су сагласне да промену пословне политике банке у делу промене каматних стопа могу проузроковати промене и кроз/или поремећаји на тржишту, измене позитивних правних прописа, као и друге околности прецизно дефинисане појединачном одлуком надлежних органа банке. Сагласност клијента за измене наведене у овом ставу, налази се у прилогу и чини саставни део овог уговора.“. Ставом петим изреке, обавезана је тужена да тужиоцима солидарно исплати трошкове

поступка у износу од 125.325,00 динара. Ставом шестим изреке, одбијен је захтев тужилаца за ослобођење од плаћања судске таксе.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 1229/20 од 11.02.2021. године, одбијена је као неоснована жалба тужене и потврђена првостепена пресуда у ставовима првом, другом, четвтом и петом изреке.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужена је благовремено изјавила ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући правилност побијане одлуке применом члана 408. ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11...18/20), Врховни касациони суд је утврдио да је ревизија тужене неоснована.

У поступку нису учињене битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности, а нема ни других повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. учињених пред другостепеним судом на које се неосновано указује у ревизији.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиоци су закључили уговор о стамбеном кредиту са туженом банком, дана 22.09.2009. године, којим је банка одобрила клијентима-тужиоцима наменски дугорочни кредит са валутном (CHF) клаузулом за куповину непокретности, у износу од 91.597 CHF у динарској противвредности по средњем курсу банке на дан пуштања кредита у течај. Уговор је закључен са променљивом номиналном каматном стопом која је у моменту закључења уговора износила шестомесечни CHF ЛИБОР плус 5% на годишњем нивоу, односно укупно 5,405 на годишњем нивоу. Шестомесечни CHF ЛИБОР на датум закључења уговора износио је 0,405%. Ефективна каматна стопа према плану отплате кредита износила је 5,57%, уговорено је да ће тужиоци све плативе износе по уговору и тако дуговану главницу и обрачунату камату отплаћивати благовремено, у потпуној сагласности са одредбама уговора, а износ сваког појединачног ануитета дефинисана је планом отплате кредита и сви месечни ануитети су изражени у валути CHF. Према одредби члана 3. став 5. уговора уговорачи су се сагласили да банка задржава право да током трајања уговора прилагођава каматну стопу у складу са променама шестомесечног CHF ЛИБОР-а и то на сваких шест месеци, рачунајући од дана пуштања кредита у течај на дан доспећа рате кредита, као и у случају измене пословне политике банке и тржних околности. Чланом 3. став 6. уговорено је да су странке сагласне да промену пословне политике банке у делу промене каматних стопа могу проузроковати промене или поремећај на тржишту, измене позитивних правних прописа, као и друге околности прецизно дефинисане појединачном одлуком надлежних органа банке и да се сагласност клијента за измене наведене у том ставу налази у прилогу и чини саставни део уговора. У 2009. години, у којој су странке закључиле уговор о кредиту са валутном CHF клаузулом, просечни курс динара према CHF валути износио је 62,215, док је у 2016. години када је поднета тужба у овој правној ствари наведени курс износио 112,9060. Садржину уговора о кредиту сачињавала је искључиво тужена банка, одредбе нису могле бити мењане од стране тужилаца као корисника кредита, тако да се ради о уговору по приступу. У периоду од дана закључења уговора између странака до дана подношења тужбе дошло је у великом степену (70,22%) до увећања курса швајцарског франка. Нема доказа да ли је

тужена банка динарска средства која је пласирала тужиоцима прибавила посредством сопственог задужења CHF валути, те да је писменим обавештењем о томе известила тужиоце на њима разумљив начин. Такође нема доказа да је пре закључења уговора банка тужиоцима доставила потпуну писану информацију о свим пословним ризицима и економско-финансијским последицама које ће настати применом CHF клаузуле и уговарањем променљиве каматне стопе. Међу странкама је било спорно да ли су део одредбе става 1. уговора о кредиту, који се односи на уговарање валутне клаузуле CHF, те уговарање променљиве каматне стопе сходно критеријумима ближе наведеним чланом 3. став 5. и 6. уговора ништави или је реч о пуноважним одредбама које одражавају израз аутономије воље странака.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је примењујући одредбе појединачно наведених чланова Закона о облигационим односима, Закона о заштити потрошача, Закона о заштити корисника финансијских услуга, Закона о девизном пословању, које је потпуно и јасно цитирао, делимично усвојио тужбени захтев. Закључио је да у случају закључења уговора о кредиту са дужим роком извршења обавезе као у конкретном случају, банка има право да валутном клаузулом успостави ефикасан механизам заштите од могућих економских појава које могу довести до смањења вредности валуте уговора које утемељење има у одредбама чланова 15. Закона о облигационим односима, члану 34. став 8. Закона о девизном пословању и одредби члана 395. Закона о облигационим односима, али да валутна клаузула није и не може бити правни основ богаћења даваоца кредита на штету корисника кредита стицањем несразмерне имовинске користи, у односу на реалну тржишну вредност исплаћеног динарског износа кредитних средстава, због чега валутна клаузула може уживати судску заштиту само у случају када се њеном применом обезбеђује очување еквивалентности узајамних давања даваоца и корисника кредита. Навео је да се сагласношћу воља уговорних страна осим валутне клаузуле, као средства очувања једнакости узајамних давања може конституисати клаузула којом ће се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу, у целости пребацити на корисника кредита и таква клаузула је могућа и правно допуштена када се банка као давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу да им враћање примљеног износа по том основу реализује у истој валути. У том случају је овлашћена да тако прибављена девизна средства непосредно уступи потенцијалним корисницима кредита и такав вид кредитирања је допуштен сагласно одредби члана 25. Закона о девизном пословању и тада се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу може вољом уговорних страна правно ваљано превалити на корисника кредита, а услов за то је постојање писаног обавештења којим је корисник кредита пре закључења на њему разумљив начин упознат са свим економско-финансијским последицама ризика које ће он преузети прихватањем такве уговорне клаузуле. Како тужена банка, на којој је терет доказивања, није доставила поуздан писани доказ на околност да је пре закључења спорног уговора о кредиту индексираним применом курса швајцарског франка потпуно и за просечног потрошача разумљивим језиком писаним путем информисала тужиоце, као кориснике кредита о свим пословним ризицима и економским последицама које преузимају, да се динарски износ њиховог дуговања индексира применом курса швајцарског франка, не може се рећи да у конкретном случају постоји обострана аутономија воље у погледу уговарања валутне клаузуле. Неиспуњење наведених услова у тренутку закључења уговора искључује могућност судске заштите клаузуле у индексирању дуга, односно динарског дуга корисника кредита применом курса швајцарског франка, јер је реч о неправичној уговорној одредби чијом применом се нарушава еквивалентност

узајамних давања даваоца и корисника кредита, што је, у складу са одредбом члана 105. у вези члана 103. ЗПП, те правилима из члана 15. и 12. Закона о облигационим односима, чини ништавом. Такође је утврдио да су и остале одредбе уговора чија је ништавост утврђена противне императивним законским прописима, пре свега уговарање променљиве каматне стопе у складу са изменама пословне политике банке и тржишних околности. Закључио је да утврђена ништавост појединих одредби уговора о кредиту о којима је одлучено у изреци нема аутоматски утицај на пуноважност осталих уговорних одредби, те њихова ништавост не повлачи за собом ништавост самог уговора, јер могућност опстанка уговора о кредиту и након утврђене ништавости клаузуле о индексирању динарског дуга применом курса швајцарског франка из става 1. уговора има основ у аналогној примени одредбе члана 106. Закона о облигационим односима и њеног циљног тумачења у складу са начелом савесности и поштења једнаке вредности давања и дужности испуњења обавезе, јер се мора обезбедити опстанак уговора о кредиту у складу са опредељујућим циљем његовог закључења и општепознатом уверењу да би давалац и корисник кредита закључили уговор са валутном клаузулом у еврим да су знали да уговорна клаузула о индексацији динарског дуга применом курса швајцарског франка неће уживати судску заштиту. Другостепени суд је у потпуности прихватио разлоге првостепеног суда и потврдио првостепену пресуду.

С обзиром да је Врховни касациони суд 02.04.2019. године усвојио правно схватање о валутној клаузули и да су Законом о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима („Службени гласник РС“, бр. 31/2019) који је ступио на снагу 07.05.2019. године уређена поједина питања везано за такозвану валутну клаузулу, где је чланом 6. остављен рок банци од 30 дана од ступања на снагу закона да кориснику достави понуду за закључење уговора о конверзији кредита под условима како је то законом прописано, а чланом 7. остављен је рок од 30 дана кориснику од дана пријема докумената из члана 6. овог закона, да о томе обавести банку и са банком закључи уговор о конверзији, док су правне последице закљученог уговора о конверзији прописане чланом 8, а према члану 9. ако се не прихвати конверзија по истеку законских рокова прекинути поступци се настављају, то је Врховни касациони суд имао у виду да у конкретном случају није дошло до закључења уговора о конверзији кредита, што произлази из поднеска тужене банке од 27.08.2019. године којим је известила првостепени суд да је 06.06.2019. године тужиоцима упутила понуду за закључење уговора о конверзији који у року од 30 дана од дана пријема понуде нису обавестили банку и са банком закључили уговор о конверзији, због чега је предложила наставак прекинутог поступка.

По оцени Врховног касационог суда одлуке нижестепених судова у усвајајућем делу, засноване су на правилној примени материјалног права, због чега се ревизијом неосновано указује на супротно.

Према одредби члана 1065. Закона о облигационим односима, уговором о кредиту банка се обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава, на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором. Уговор о кредиту се закључује у писаној форми што значи да се у писаном тексту уговора мора утврдити износ кредитних средстава, као и услови давања, коришћења и враћања кредита (члан 1066. ЗОО). Међутим, уговор о кредиту је израз воље уговорних страна због чега су

давалац и корисник кредита овлашћени да својом вољом пропишу и додатне клаузуле од значаја за начин обрачуна и отплату кредитних средстава. Уговор о кредиту се најчешће закључује као формални и формуларни уговор. Текст уговора је по правилу, унапред састављен од стране даваоца кредита и нуди се кориснику кредита, који може да га прихвати или не, па је банка као давалац кредита у предности у односу на корисника кредита, као и због чињенице што се ради о финансијској организацији која се професионално бави кредитним пословима.

Банка је дужна да у поступку преговарања и закључења уговора о кредиту претходно упозна и недвосмислено писмено упозори корисника кредита о свим ризицима и економским последицама које ће преузети закључењем уговора. Обавеза таквог поступања банке се заснива на основним начелима облигационог права – савесности и поштења (члан 12. ЗОО), забране злоупотребе права (члан 13.), забране стварања и искоришћавања монополског положаја (члан 14.), једнаке вредности узајамних давања (члан 15.) и забрани проузроковања штете (члан 16.). Осим тога, давалац кредита је дужан да поштено поступа и потпуно информише примаоца кредита сходно императивним одредбама Закона о заштити потрошача („Службени гласник РС“, број 79/05) који је важио у време закључења предметног уговора. Идентична обавеза банке је прописана и сада важећим Законом о заштити потрошача („Службени гласник РС“, бр. 62/2014, 6/2016 - др. закон и 44/2018 - др. закон). Законом о заштити корисника финансијских услуга („Службени гласник РС“, бр. 36/2011 и 139/2014) конституисано је опште право корисника кредита на обавештавање у складу са чланом 13. и обавеза информисања корисника кредита у предуговорној фази према члану 15. тог закона. Због тога се сагласно свим наведеним законским одредбама цени и правна ваљаност уговора о кредиту, односно његових појединих одредби.

Нижестепени судови су правилно оценили све околности које су од утицаја на то да ли су уговорне одредбе предметног уговора о стамбеном кредиту јасне и разумљиве, да ли подлежу или не оцени непоштености, те да ли постоји очигледна несразмерна разлика између обавезе коју су тужиоци преузели по уговору о кредиту и динарског износа који је тужиоцима дат од стране банке 2009. године, због чега су супротно наводима ревизије, правилно утврдили ништавост одредбе члана 1. Уговора о стамбеном кредиту којом је банка одобрила клијенту-тужиоцима наменски дугорочни кредит „са валутном (ЦХФ) клаузулом“. Такође је правилно утврђена ништавост и одредби члана 3. став 5. и 6. Уговора о стамбеном кредиту којима је регулисана једнострана измена уговорене каматне стопе од стране тужене у складу са изменама пословне политике банке и тржишних околности, промене и поремећаја на тржишту, измена позитивних правних прописа и других прецизно дефинисаних околности појединачном одлуком надлежних органа банке. И по оцени ревизијског суда, висина камате је учињена зависном од променљивих параметара који нису званично објављени, а чија је природа таква да на њих може утицати само једна страна, у овом случају тужена. Овакве уговорне одредбе су супротне чл. 46. и 47. ЗОО јер нису одређене ни одредиве, а уговорене су на штету корисника кредита као слабије уговорне стране. Што се тиче валутне ЦХФ клаузуле, тужиоци су током поступка истицали разлоге ништавости овог уговора у вези са тим, а које су судови прецизно, подробно и јасно ценили имајући у виду да је од закључења уговора 2009. године па до подношења тужбе 2016. године, дошло до енормног раста СНФ у односу на валуту евро и динар. Основна функција уговарања валутне клаузуле је очување еквивалентности узајамних давања и то је једнака тржишна вредност пласираних кредитних средстава у односу на враћени износ динарског дуга. Валутна клаузула није и не може да буде

правни основ богаћења даваоца кредита – банке на штету корисника кредита, стицањем несразмерне имовинске користи у односу на реалну тржишну вредност плаћеног динарског износа кредитних средстава.

Сагласном вољом уговорних страна се осим валутне клаузуле као средства очувања једнакости узајамних давања, може конституисати и клаузула којом ће се преузети валутни ризик банке, према њеном повериоцу и превалити на корисника кредита, како то правилно закључују и нижестепени судови. Таква клаузула је могућа и правно допуштена када се банка давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу да и враћање примљеног износа по основу реализује у истој валути. У том случају банка је овлашћена да тако прибављена девизна средства непосредно уступи потенцијалним корисницима кредита. Овакав вид кредитирања је допуштен сагласно одредби члана 25. Закона о девизном пословању. Наведено се може уговорити када се правном лицу и предузетнику обезбеђује плаћање увоза робе и услуга из иностранства (став 1.) или када се физичком лицу омогућава куповина непокретности у земљи (став 2.). Банка је овлашћена и да прибављена девизна средства на међународном тржишту понуди домаћим правним и физичким лицима и у динарској противвредности. У том случају трансфер девизног износа у динарски дуг се врши по важећем средњем курсу те валуте на дан закључења уговора о кредиту уз обавезу враћања примљеног у динарима – валути плаћања, обрачунатог по средњем курсу те исте валуте. Тада се прузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу може вољом уговорних страна правно ваљано превалити на корисника кредита, али је услов за то постојање писаног обавештења којим је корисник кредита пре закључења уговора, на њему разумљив начин, упознат са свим економско-финансијским последицама ризика које ће преузети прихватањем такве уговорне клаузуле.

Банке, као професионалне организације које се баве кредитним пословима, као даваоци кредита индексираних применом курса швајцарског франка могле су, према општепознатим околностима које се тичу девизног пословања, морале предвидети енормни раст курса те валуте. Шта више, оне су имале извесно сазнање да ће нагли скок курса швајцарског франка наступити током 2008. године. Из тих разлога, а сходно наведеним основним начелима Закона о облигационим односима и императивним одредбама Закона о заштити потрошача и Закона о заштити корисника финансијских услуга, банке су као организације са посебним степеном финансијског знања и обавезе професионалног обављања делатности кредитирања биле дужне да пре закључења спорних уговора о кредитима индексираних применом курса швајцарског франка потпуно и за просечног потрошача разумљивим језиком писаним путем информишу кориснике кредита о свим пословним ризицима и економским последицама које преузимају пристајањем да се динарски износ њиховог дуговања индексира применом курса швајцарског франка. У противном, неиспуњењем наведених услова у тренутку закључења уговора искључује се и могућност судске заштите клаузуле о индексирању динарског дуга корисника кредита применом курса швајцарског франка. То је неправична уговорна одредба чијом би се применом нарушила еквивалентност узајамних давања даваоца и корисника кредита, што је сагласно одредби чл. 105. у вези чл. 103. ЗОО чини ништавом.

Терет доказивања је на туженој банци као економски јачој уговорној страни, да су информације о економско-финансијским последицама ризика прихватања наведене уговорне клаузуле достављене у писаној форми кориснику кредита, као и чињеница да

се банка као давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу враћања примљеног износа у истој валути, што тужена банка у конкретном случају није доказала, односно није суду пружила доказе којим би потврдила своје поступање у складу са наведеним обавезама. И у случају да извор пласираних динарских средстава није резултат претходног задужења банке у уговором одређеној валути (швајцарски франци), већ се курс те валуте примењује само као уговором одређени начин индексирања пласираних динарских средстава, услов пуноважности уговорне клаузуле о индексацији динарског дуга применом курса швајцарског франка је достављање обавештења кориснику кредита у писаној форми, које мора да садржи упозорење на могући раст курса швајцарског франка који је банка као специјализована финансијска организација могла и морала предвидети и о томе упознати корисника кредита пре закључења уговора што је у конкретном случају изостало. Утврђена ништавост одредбе уговора о кредиту о индексацији пласираних динарских износа кредита применом курста швајцарског франка нема аутоматског утицаја на пуноважност преосталих уговорних одредби. То значи да ништавост такве клаузуле нема за последицу аутоматску ништавост целог уговора о кредиту. Напротив, уговор ће производити правно ваљана дејства и након утврђене ништавости одредбе о индексирању динарског дуга кредита применом курса швајцарског франка. Ово је из тог разлога што преостале уговорне одредбе садрже све битне елементе уговора о кредиту прописане одредбом чл. 1065. Закона о облигационим односима. Оне су правно обавезујуће за уговорне стране уколико се њиховом применом не осујећује циљ због кога је уговор закључен. Тиме се реализује остварење жељеног циља уговорних страна да закључењем уговора о кредиту обезбеде задовољење сопствених интереса заснованих у правно допуштеном начину очувања еквивалентности њихових узајамних давања. Тако се сагласно одредби чл. 18. Устава обезбеђује и непосредна примена опште прихваћеног међународног стандарда правичног очувања и извршења уговором установљених обавеза. Из свега напред наведеног произлази да је неосновано указивање ревидента на погрешну примену материјалног прав

На основу изнетог, применом члана 414. став 1. ЗПП одлучено је као у изреци.

**Председник већа - судија
Јасминка Станојевић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић